

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך – יחידת הלימוד החמישית

קיץ תשע"ה, 2015, שאלונים: 135,001108
מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

הנבחנים נדרשו לענות על חמש מן השאלות 1-8 (לכל שאלה - 20 נקודות)

שאלה 1

סעיף א'

- הסבר הבעיה: אסור דינה להתחתן עם שכס, משום שהוא חלק מעמי כנען, דבר שיבוא לידי ביטוי בהמשך בחוק המקראי בצורה מפורשת.
- הראיות שאין לבוא בקשרי חיתון עם עמי כנען:
- בראשית ל"ד: "לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו" – אחי דינה טוענים, שאין הם יכולים להשיא את אחותם לשכס, שהוא מיושבי הארץ, משום שאין הוא נימול כמותם, וזה מבזה אותם. **א**: "אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמל לכם כל זכר" – רק אם שכס ואנשי עירו יעברו ברית מילה, אפשר יהיה לחתן את שכס עם דינה.
 - בראשית כ"ד: "ואשביעך... לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני..." – אברהם משביע את העבד שלו, שלא ישיא את יצחק לאישה כנענית מבנות הארץ.
 - דברים ז': "ולא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנדך" – החוק בדברים אוסר על נישואים עם עמי כנען.

סעיף ב'

על פי פסוקים אלה אנשי שכס הסכימו להימול, משום ששכס וחמור שכנעו אותם בכדאיות המילה: "את בנתם נקח לנו לנשים ואת בנתינו נתן להם" – המילה תאפשר נישואים נוספים בין אנשי שכס לבנות משפחת יעקב. אז: "מקנהם וקנינם וכל בהמתם הלוא לנו הם..." – שכס וחמור מעניקים לאנשיהם תמריץ כלכלי: רכוש יעקב ובניו יהיה גם שלהם.

שאלה 2

סעיף א'

- (1) משני הקטעים ניתן להסיק כי האישה אינה ישות עצמאית. היא נתונה לרשותו של אחיה / של חמה / של הפטריארך. במקרה של תמר – יהודה, חמה, הוא זה שמחליט על גורלה (קובע למי תינשא ומתי). בחוק האשורי – אחי האישה אחראים לגורלה, וקובעים למי תינשא.
- (2) תמר כפופה לנורמות של החברה (על התלמיד להביא הסבר וביסוס אחד):
 - "בוא אל אשת אחיך ויבם אותה" – יהודה מצווה על אונן, אחי ער, לייבם את תמר. לתמר אין אפשרות להביע את דעתה: האם היא מעוניינת בייבום.
 - "ויאמר יהודה לתמר שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני... ותלך תמר ותשב בית אביה" – תמר כפופה לייבום. מכיוון שיהודה מורה לה להמתין עד ששלה יגדל, אין לה ברירה אלא לעשות כמצוותו, מבלי שתינתן לה האפשרות להינשא לאחר.
 - "ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר... ויאמר הוציאוה ותרף" – תמר כפופה לפטריארך, היכול לגזור את דינה ולצוות על שריפתה, משום שביצעה ניאוף.
 - תמר מפרה את הנורמות של החברה (על התלמיד להביא הסבר וביסוס אחד):
 - "ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף...." (או כל ציטוט מתאים) – תמר מתחפשת לזונה, על מנת לגרום ליהודה לייבם אותה.
 - "ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה" – כאשר תמר מוצאת להישרף, אין היא מקבלת את החלטת יהודה, ומנסה למנוע את הוצאתה להורג, על ידי הצגת סימני הזיהוי של יהודה, כאחראי להריונה.

סעיף ב'

- (1) הביקורת כלפי יהודה: "כי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה" – יהודה לא קיים את מצוות הייבום, ולא נתן את שלה לתמר לאחר שגדל, כפי שהבטיח לה.
- הבנת המניע של יהודה: "כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו..." – יהודה חשש שמא שלה ימות כמו אחיו באם יינשא לתמר. לאור דאגתו לחיי בנו, ניתן להבין מדוע שיקר לתמר.

(2) ההגינות של יהודה כלפי תמר (על התלמיד לציין ביסוס אחד):

- "ויואמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני" – לאור הצגת סימני הזיהוי של יהודה כמי שאחראי להריונה של תמר, יהודה מודה בצדקתה של תמר, ואומר: שההיריון הוא ממנו. **א**: תמר צדקה במעשיה בניגוד אליו (יהודה לא השיא אותה לבנו).
- "ולא יסף עוד לדעתה" – למרות שיהודה לא שוכב עימה עוד, הוא לוקח עליה ועל ילדיה אחריות.

שאלה 3

סעיף א'

(1) החסד שעשתה רחב עם המרגלים: הצלתם מפני מלך יריחו **א**: הצלתם ממוות: "ותקח האישה את שני האנשים ותצפנו" **א**: והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ הערוכות לה על הגג".

החסד שרחב מבקשת שהמרגלים יעשו עמה: הצלתה והצלת בני משפחתה ומקורביה לכשבני ישראל יכבשו את יריחו: "והחיתם את אבי ואת אמי ואת אחי ואת אחיותיי ואת כל אשר להם והצלתם את נפשותינו ממות".

(2) התנאים שהציבו המרגלים לרחב כדי שבקשתה תענה (על התלמיד לציין שניים):

- "נפשנו תחתכם למות אם לא תגידו את דברנו זה" – המרגלים אוסרים על רחב ועל בני משפחתה לגלות לאנשים אחרים על כך שהם (רחב ובני משפחתה) עומדים להינצל.
- "הנה אנחנו באים בארץ את תקות חוט השני תקשרי בחלון" – המרגלים מצווים על רחב לתלות חוט שני על אדן החלון, על מנת שיוכלו לזהות את ביתה בעת הכיבוש, ולא להשמיד את יושביו.
- "וואת אביך ואת אמך ואת אחיך ואל כל בית אביך תאספי אליך הביתה" – המרגלים מצווים על רחב להביא את כל בני משפחתה אל תוך ביתה בעת הכיבוש, על מנת שיוכלו לדעת את מי עליהם להציל.
- "והיה כל אשר יצא מדלתי ביתך החוצה דמו בראשו..." – המרגלים מצווים על רחב לוודא שאיש מבני משפחתה לא יעזוב את הבית בעת הכיבוש, שכן מי שיעזוב את הבית, לא יינצל.

סעיף ב'

(1) הקושי שמוצא הפרשן בסדר האירועים: כיצד יתכן שהמרגלים מציבים לרחב תנאים ומגבלות אודות הצלת בני משפחתה לאחר שהם מחוץ לביתה, הרי היה מן הראוי שהם יסגרו את כל התנאים מולה בעודם בביתה.

(2) הפרשן פותר קושי זה באופן הבא : המרגלים רצו להוכיח לרחב שהם עתידים לעמוד בהבטחתם כלפיה. אילו הם היו "סוגרים" את תנאי ההצלה בעודם אצל רחב בבית, היא הייתה יכולה לחשוב שהם עשו זאת רק כיוון ששהו בביתה, עמדו בסכנת חיים, ופחדו שתסגיר אותם לאנשי יריחו. בכך שהם דנים עם רחב בתנאי ההצלה לאחר שהם מחוץ לביתה, אמור להראות לה שהם עתידים לעמוד בהבטחתם (ולכן הם עושים זאת לאחר שכבר "שוחררו" מביתה, ואין עליהם כל איום).

שאלה 4

סעיף א'

(1) רחמים כלפי אם סיסרא : "בעד החלון נשקפה ותיבב... מדוע בשש רכבו לבוא..." – בפסוק זה הקורא מזדהה עם אם סיסרא כאמא, היושבת בחלון, בוכה, דואגת לבנה, ולא מבינה מדוע הוא מאחר לשוב הביתה. דאגת האם לבנה, גם אם היא האויב, מעורר בקורא רחמים כלפיה.

(2) חמלה כלפי אם סיסרא בשיר (על התלמיד לציין דוגמה אחת) :

- "מביט באמו של סיסרא הנשקפת בחלון, אשה שפס כסף בשערה" – לאור העובדה שסיסרא מאחר לחזור, אם סיסרא, שהיא כבר מבוגרת, יושבת בחלון ומחכה לבנה. תיאור אם סיסרא כאישה מבוגרת, ששערה הכסף, המצפה לבנה המאחר, מעורר בקורא חמלה.

- "אבל היא מתה, זמן קצר אחר מות בנה" – מותה של אם סיסרא זמן קצר לאחר מות בנה מעורר חמלה כלפיה, משום שניתן להבין כי היא מתה מרוב צער.

סעיף ב'

דוגמאות לביקורת או לאירוניה כלפי אם סיסרא (על התלמיד לציין שתיים) :

- "אף היא תשיב אמריה לה... שלל צבעים לסיסרא שלל צבעים רקמה..." – בפסוק זה ישנה ביקורת כלפיה אם סיסרא, החוזרת על דברי חברותיה ומוצאת בהם נחמה על כך שסיסרא מאחר. מה שמנחם את אם סיסרא היא העובדה שהשלל של אנשי ישראל מחולק לחיילי בנה.

- "רחם רחמתיים לראש גבר...." – בפסוק קיימת אירוניה : אם סיסרא התנחמה בכך שסיסרא מתעכב, משום שהוא עסוק בחלוקת השלל : שבויות מלחמה ישראליות. דבורה, בדבריה, לועגת לאם סיסרא, שכן אין היא יודעת שבנה מת (על ידי אישה), והלוחמים הישראלים הם אלה שעסוקים כעת בחלוקת השבויות הכנעניות, דבר היוצר שמחה לאיד.

שאלה 5

סעיף א'

הראיות הנוגעות להתנהגותה של האישה והמבססות את פירוש אברבאנל (על התלמיד לציין שתיים):

- "איש האלוהים בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלוהים נורא מאוד" – אשת מנוח חכמה, היא מבינה שמדובר במלאך ה', אך על פי שהמלאך לא אומר לה זאת מפורשות.
- "ולא שאלתיהו אי מזה הוא ואת שמו לא הגיד לי" – אפשר להסיק את חכמתה של אשת מנוח – היא מבינה שאסור לשאול את המלאך שאלות לגבי מוצאו ושמו, דבר המקבל חיזוק מדברי המלאך למנוח: "למה זה תשאל לשמי והוא פלא".
- "כי נזיר אלוהים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו" – אשת מנוח מפרשת את אמירת מלאך ה', שאמר: "והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים" – היא מבינה כי מלחמתו של בנה בפלשתים תביא למותו.
- "לו חפץ ה' להמיתנו לא לקח מידנו עלה ומנחה ולא הראנו את כל אלה וכעת לא השמיענו כזאת" – אשת מנוח מבינה שלא ייתכן שהיא ומנוח עתידים למות, בשל ההתגלות שחוו, שכן אם כך, כל ההתגלות וההבטחה אודות הולדת הבן מיותרות.

סעיף ב'

הראיות הנוגעות להתנהגותו של מנוח והמבססות את פירוש אברבאנל (על התלמיד לציין שתיים):

- "ויאמר מנוח אל מלאך ה' נעצרה נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים" – מנוח אינו חכם כאשתו, ולא מבין שמלאך ה' אינו אוכל.
- "מי שמך כי יבוא דברך וכבדנוך" – מנוח אינו חכם כאשתו (שאינה שואלת את מלאך ה' לשמו, ומבינה כי מדובר במידע מסווג), ואינו מבין שמלאך ה' אינו עתיד לגלות לו את שמו.
- "ויעל מלאך ה' בלהב המזבח... אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא..." – רק לאחר שמלאך ה' נעלם באש הקורבן מבין מנוח (סוף סוף) שמלאך ה' התגלה אליו – הוא אינו חכם כאשתו.
- "מות נמות כי אלוהים ראינו" – מנוח אינו מבין שלא ייתכן שה' יהרוג אותם, כיוון שהבטיח להם בן – הוא אינו חכם כאשתו.

שאלה 6

סעיף א'

- (1) המטרה של התקועית בהבלטת העובדות כי היא אישה אלמנה וכי הבן הרוצח הוא היחיד שנוותר לה היא: רצונה לתאר בפני דוד סיפור השונה מהמציאות של דוד (שכן דוד אינו אלמן, ואבשלום אינו הבן היחיד שנוותר לו), על מנת שדוד יפסוק במקרה שלה, מבלי לדעת שהוא בעצם פוסק על בנו שלו – אבשלום, ומבלי לדעת שהבן שנרצח הוא בעצם אמנון (משל שיפוטי).
- (2) האמצעי הספרותי בו משתמשת התקועית (על התלמיד לציין אחד):

- מטאפורה: "וכבו את גחלתי אשר נשארה" – התקועית מציגה את המתת בנה הרוצח כ"כיבוש הגחלת" – סגירת הגולל על משפחתה (שכן בעלה מת ואחד מבין שני בניה מת). באמצעות המטאפורה מבקשת התקועית לגרום לדוד לרחם על בנה הרוצח, ולפסוק לו חיים.
- חזרה: "ונמיתהו בנפש אחיו אשר הרג ונשמדה גם את היורש" – בכפילות זו באה התקועית להדגיש שהמתת בנה הרוצח היא השמדת היורש – ובכך להדגיש את העובדה, שמות בנה הרוצח ישמיד כל זכר של משפחתה – על מנת לגרום לדוד לרחם על בנה, ולפסוק לו חיים.

או:

- "אבל אישה אלמנה אני וימת אישי" – החזרה על עובדת היותה אישה אלמנה, באה כדי להדגיש את הצורך לפסוק לבנה הרוצח חיים, על מנת להותיר זכר לבעלה שמת – לעורר את רחמיו של דוד, כלפיה וכלפי בנה.

או:

- "וכבו את גחלתי אשר נשארה לבלתי שום לאישי שם ושארית על פני האדמה" – החזרה על העובדה שהמתת בנה הרוצח של התקועית תוביל להכחדת משפחתה באה, על מנת לעורר את רחמיו של דוד, ולהביא לכך שיפסוק חיים לבנה הרוצח.

סעיף ב'

מטרת התקועית בהמשך הדו שיח עם המלך הייתה לגרום לדוד לפסוק חיים לבנה. התקועית אינה מסתפקת בתגובת המלך, על פיה הוא יחשוב על הנושא, ויחזור אליה. כמו כן, גם כאשר דוד מצווה עליה לשלוח אליו את בני משפחתה, הדורשים את מות בנה, היא אינה מסתפקת בכך, אלא ממשיכה בדבריה ומזכירה למלך מה ה' חושב על גאולת דם. התקועית השיגה את מטרתה, על פי דברי המלך בסופו של דבר – דוד פוסק חיים לבנה, ונשבע שלא יומת.

או: מטרת התקועית היא להשיג מדוד פסיקה עקרונית נגד גאולת דם, על ידי הצגתה כמנוגדת לרצון ה', ובכך להוביל להחזרת אבשלום מבלי להרוג אותו. פסיקת דוד, שבנה יישאר בחיים, מלמדת על השגת מטרתה: פסיקת דוד יוצאת כנגד גאולת דם, ותהיה תקפה גם לגבי אבשלום.

שאלה 7

סעיף א'

(1) לדעת מ' בן ישר רצפה בת איה עיכבה את קבורת בניה המוקעים, משום שהיו חפים מפשע, והם נרצחו שלא כחוק. הותרת גופם המדמם בחוץ, ללא קבורה, מעיד על העוול שנגרם להם, וזועק לצדק אלוהי.

(2) על פי חוק הלנת תלוי בדברים, יש להביא לקבורה אדם שהוצא להורג בשל חטא, שהדין עליו הוא עונש מוות. כיוון שבני רצפה הומתו מבלי שחטאו, היא מעכבת את קבורתם.

סעיף ב'

לפי פסוקים 8-9 דוד נתן את שבעת בני שאול לגבעונים, על מנת שיוקיעו אותם. מזהווי מיכל כדוברת בשיר עולה ביקורת כלפי מעשי דוד: ניתן להבין מכך שהמניע של דוד הוא פוליטי. גם לאחר מות שאול, דוד עדיין חושש משושלתו של שאול, ומעוניין להבטיח את מעמדו כמלך על ידי הריגתה. ביקורת זו מתעצמת, שכן לו היה לדוד ילד ממיכל, הוא לא היה מהסס והורג גם את הבן שלו, נצר לשושלת שאול, על מנת להבטיח את עתידו הפוליטי של שושלתו (ולא של שושלת שאול).

שאלה 8

סעיף א'

הראויות על פיהן אלישע מפגין גישה מתנשאת כלפי האישה גדולה משונם (על התלמיד לציין שתיים):

- אלישע אינו מזמן את השונמית ישירות אלא באמצעות גיחזי: "ויאמר אל גיחזי נערו קרא לשונמית הזאת" או: "ויאמר קרא לה...".
- אלישע מכנה את השונמית "הזאת" - מדובר בכינוי מזלזל.
- אלישע אינו מדבר אל השונמית באופן ישיר, באמצעות דרך גיחזי: "ויאמר לו אמר נא אליה...".
- אלישע בטוח כי השונמית מחוסרת קשרים, וזקוקה לעזרתו אצל המלך או אצל שר הצבא: "היש לדבר לך אל המלך או אצל שר הצבא".
- אלישע מניח שהשונמית מעוניינת בילדים, ואינו טורח לשאול אותה, אלא קובע שתוך שנה ייוולד לה ילד: "למועד הזה כעת חיה את חבקת בן".

סעיף ב'

- (1) הקושי שמוצא רד"ק בפסוק 16 הוא: כיצד ייתכן שאלישע מנבא לשונמית שייוולד לה בן תוך שנה, הרי לא נאמר שה' ציווה עליו זאת.
- (2) בפסוק 16 השונמית מגיבה לדברי אלישע אודות הבן שעתיד להיוולד לה בעוד שנה במילים: "אל תכזב בשפחתך". תגובה זו מעידה על פקפוק בדבריו של אלישע.
- לאור זאת, תגובתה של השונמית מתאימה יותר לתירוץ השנ של רד"ק (לפיו אלישע בישר לה את הבשורה על דעת עצמו, וסמך על כך שה' יקיים אותה), מכיוון שהשונמית לא האמינה שה' ציווה עליו לבשר לה זאת.

MY.GEVA

תיכוניםטים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם
ביעילות לבגרות במתמטיקה

לפרטים
לחצו כאן!